

Yazarlar

Davut Erdem Şaraldı

Rıdvan Akın

Hadi Hüsami

Saha Raporu

Ocak 2025

ESED REJİMİ SONRASI

SURİYE'YE GERİ GÖÇ VE ÜLKE İÇİNDE YERİNDEN EDİLENLER RAPORU

Mülteci
Hakları Derneği
INTERNATIONAL REFUGEE RIGHTS ASSOCIATION

Rapor

Esed Rejimi Sonrası Suriye'ye Geri Göç ve Ülke İçinde Yerinden Edilenler Raporu

Yazar

Davut Erdem Şaraldı
Rıdvan Akın
Hadi Hüsami

Genel Yayın Yönetmeni

Süleyman Kurt

Saha Ekibi

Av.İbrahim Ergin
Davut Erdem Şaraldı
Süleyman Kurt
Hadi Hüsami
Arş.Gör.Rıdvan Akın
Av.Halit Ali
Mehmet Gündüz
Kadriye Sınmaz
Av.Mustafa İsmail Hüseyin
Av.Lemi Keleş
Av.Burak Özüak
Av.Büşra Şafak
Av.Merve Nur Özaydın Şahin

Bu yazının içeriği ile ilgili bütün sorumluluk müellifine aittir.

©Uluslararası Mülteci Hakları Derneği 2025

Bu yayının bütün hakları mahfuzdur. Sadece kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Kapak ve Sayfa Tasarımı

Bilimon

Sunuş

Elinizde bulunan bu kapsamlı rapor, Uluslararası Mülteci Hakları Derneği tarafından hazırlanmış ve Suriye'nin rejim sonrası yeniden yapılanma sürecine ilişkin derinlemesine bir analiz sunmaktadır. Suriye'deki mevcut durum, yıllar süren çatışmaların yarattığı insani krizler, ekonomik zorluklar ve altyapısal yıkımlarla şekillenen bir tablo çizmektedir. Bu rapor, savaşın bıraktığı ağır mirasın nasıl aşılabileceğine dair somut çözüm önerileriyle donatılmış bir rehber niteliği taşımaktadır.

Raporumuz, Suriye'deki yerinden edilmiş kişiler (IDP), Türkiye'de geçici koruma altında bulunan kişiler, komşu ülkeler ile Avrupa'da bulunan Suriyeli mültecilerin güvenli, onurlu ve sürdürülebilir şekilde geri dönüş süreçlerine odaklanmaktadır. Saha çalışmaları, anketler ve yerel halkla yapılan detaylı görüşmelerle desteklenen bu rapor, geri dönüşlerin önündeki engelleri tespit etmekte ve sürdürülebilir politikalar geliştirmek için sağlam bir temel oluşturmaktadır.

Raporun içeriği, aşağıdaki temel başlıkları kapsamaktadır:

- Suriye'nin rejim sonrası altyapı, ekonomi ve sosyal yapıdaki mevcut durumu,
- Yerinden edilmiş kişiler ve mültecilerin karşılaştığı zorluklar,
- Barış, güvenlik ve yeniden yapılanma sürecinin insani, ekonomik ve toplumsal boyutları,
- Uluslararası iş birliğinin önemi ve sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda öneriler.

Saha çalışmalarından elde edilen bulgular ışığında, Halep, İdlib, Hama, Humus ve Şam gibi kritik bölgelerdeki yıkımın boyutu detaylı şekilde ele alınmıştır. Elektrik, su, eğitim ve sağlık gibi temel hizmetlere erişimin sınırlılığı, toplumsal düzenin yeniden tesis edilmesini zorlaştırmaktadır. Ekonomik faaliyetlerin durma noktasına gelmesi, tarım ve sanayi sektörlerindeki çöküşle birleşerek halkın yaşam koşullarını daha da zor hale getirmiştir. Raporumuz, bu sorunlara yönelik çözüm önerileri sunarak halkın temel ihtiyaçlarının karşılanması ve bölgesel istikrarın sağlanmasına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

Uluslararası toplumun desteği, Suriye'nin yeniden yapılanma sürecinin başarısı için hayati bir öneme sahiptir. Bu rapor, yalnızca savaş sonrası yıkımın etkilerini analiz etmekle kalmamakta, aynı zamanda yeniden yapılanma ve barış inşası için bir yol haritası sunmaktadır. Geri dönüşlerin gönüllü, güvenli ve onurlu bir şekilde gerçekleşmesi; ulusal liderlik, uluslararası iş birliği ve sürdürülebilir kalkınma projelerinin bir arada yürütülmesiyle mümkün olacaktır.

Suriye'nin geleceği için hepimize düşen görevler vardır. Bu raporun, gerek karar alıcılar gerekse uluslararası kuruluşlar için yol gösterici olmasını ve barışçıl bir geleceğe katkı sağlamasını temenni ederiz. Suriye halkının umutla yeniden ayağa kalkacağı, adalet ve huzurun hâkim olduğu bir gelecek inşa etme sürecinde, birlikte daha güçlü olduğumuza inanıyoruz.

Saygılarımızla,

Uluslararası Mülteci Hakları Derneği

Giriş

Bu rapor, Uluslararası Mülteci Hakları Derneği tarafından hazırlanmıştır ve Suriye'deki mevcut durumu ve Esad rejimi sonrası toparlanma sürecinde karşılaşılan zorlukları incelemektedir. Rapor, Avrupa ülkelerinde ve Suriye'ye komşu ülkelerde bulunan sığınmacıların, mültecilerin en genel anlamda korumaya ilişkin statü sahiplerinin Suriye'ye geri göçü ile IDP'lerin savaş öncesi yaşadığı bölgelere geri dönüşü süreçlerini ele almaktadır. Saha çalışmaları bu dönüşlerin önündeki engelleri ve bu süreci destekleyecek politikaların tasarlanmasını amaçlamaktadır. Raporunda, saha araştırmalarından elde edilen bilgiler ışığında insani, ekonomik ve altyapısal ihtiyaçlar değerlendirilmektedir. Raporun amacı, yerel halkın yaşadığı sorunları tespit etmek ve sürdürülebilir çözümler önermek için bir çerçeve ve oluşturmaktır.

Raporun Amacı ve Kapsamı

Bu raporun temel amacı, Avrupa, Türkiye, Lübnan ve Ürdün gibi ülkelerdeki mültecilerin Suriye'ye geri dönüş süreçlerini ve iç göçmenlerin

(IDP) savaş öncesi yaşadıkları bölgelere dönüşlerini ele almak ve bu süreçlere dair sürdürülebilir politikalar önermektir. Çalışma, insani yardım ihtiyaçları, altyapının yeniden inşası, ekonomik kalkınma ve toplumsal barışı destekleyecek çözüm yollarına odaklanmaktadır. Raporunda ayrıca yerel ve uluslararası iş birliğini teşvik edecek stratejiler önerilmektedir. Bu kapsamda, saha verileri ve yerel aktörlerin görüşleri dikkate alınarak öncelikli ihtiyaçların sıralaması yapılmıştır.

Araştırma Yöntemi ve Çalışma Ekibi

Bu rapor, saha çalışmaları, mülakatlar ve yerel halkla yapılan detaylı görüşmelere dayanmaktadır. Araştırma ekibi, farklı disiplinlerden gelen uzmanlardan oluşmaktadır. Ekibin birinci önceliği, yerel halkın yaşadığı sorunların derinlemesine anlaşılması ve bu sorunlara uygulanabilir çözümler üretilmesidir. Görüşmelerde yerel yönetimler, STK temsilcileri, mülteciler ve iç göçmenler gibi farklı aktörlerle etkileşim kurulmuştur.

Araştırma sürecinde kullanılan yöntemler arasında şunlar bulunmaktadır:

- **Yerinde Gözlemler:** Araştırma ekibi, Halep, Şam, İdlib ve Humus gibi kritik bölgelerde saha

ziyaretleri gerçekleştirerek doğrudan gözlemler yapmıştır.

- **Yarı Yapılandırılmış Mülakatlar:** Yerel halk ve uzmanlarla yapılan detaylı görüşmeler aracılığıyla veri toplanmıştır.
- **Anketler:** Bölgedeki haneler arasında ihtiyaç analizi yapmak için kapsamlı anket çalışmaları uygulanmıştır.
- **Dokümantasyon ve Arşiv Taraması:** Daha önceki raporlar, ulusal ve uluslararası belgeler incelenerek karşılaştırmalı analiz yapılmıştır.

Saha Araştırmasının Coğrafi Dağılımı ve Zaman Çizelgesi

Saha çalışmaları, Halep, Şam, İdlib, Humus ve çevre köyleri kapsayan geniş bir coğrafya boyunca gerçekleştirilmiştir. Araştırma, 14-21 Aralık tarihleri arasında yoğun bir şekilde yürütülmüş ve bu süre zarfında her bölgeden detaylı veri toplanmıştır. Bu süreçte, her bölgenin kendine özgü dinamikleri göz önünde bulundurulmuş ve elde edilen veriler bölgesel farklılıkları yansıtmak üzere analiz edilmiştir.

Çalışmalar sırasında aşağıdaki unsurlar vurgulanmıştır:

- **Altyapı Durumu:** Elektrik, su ve kanalizasyon sistemlerinin mevcut durumu detaylı olarak değerlendirilmiştir.
- **Sosyal Dinamikler:** Toplumun farklı kesimlerinin (kadınlar, çocuklar, yaşlılar) karşılaştığı özel zorluklar incelenmiştir.
- **Ekonomik Koşullar:** Yerel ekonominin temel dinamikleri, işsizlik oranları ve geçim kaynakları gözlemlenmiştir.
- **Güvenlik Durumu:** Her bölgedeki güvenlik riskleri ve çatışma sonrası etkiler analiz edilmiştir.

Bu geniş kapsamlı saha çalışması, bölgenin mevcut koşullarını daha iyi anlamak ve etkili politikalar geliştirmek için sağlam bir temel oluşturmuştur. Çalışma ayrıca, mültecilerin onurlu ve güvenli bir şekilde ülkelerine dönüşlerinin sağlanması ve iç göçmenlerin kalıcı çözümlerle desteklenmesi için uluslararası iş birliğinin önemine dikkat çekmektedir.

Suriye'deki Mevcut Durum

Rejimin sona ermesinin ardından Suriye, yeni bir yönetim ve toplumsal düzen kurma çabası içerisine girmiştir. Ancak, uzun yıllar süren savaşın yarattığı derin yararımlar, bu süreçte ciddi engeller oluşturmaktadır. Toplumsal uzlaşa ve

yeniden yapılanma çabaları, siyasi belirsizlikler ve bölgesel gruplar arasındaki anlaşmazlıklarla karmaşık hale gelmiştir. Ayrıca, eski rejimden kalan altyapı yetersizlikleri ve ekonomik sorunlar, ülkenin toparlanmasını zorlaştırmaktadır. Suriye halkı, yıllarca süren çatışmalardan sonra barış ve istikrar talep ederken, uluslararası toplumun desteği de bu sürecin başarıya ulaşmasında belirleyici bir faktör olarak öne çıkmaktadır.

Güvenlik ve Siyasi İstikrarsızlık Sorunları

Rejimin sona ermesinden sonraki süreçte Suriye'de güvenlik durumu ve siyasi yapı, karmaşık bir görünüm kazanmıştır. Merkezi otoritenin zayıflaması, yerel gruplar ve uluslararası aktörler arasında güç dengesi arayışını beraberinde getirmiştir. Gözlem yapılan tüm bölgelerde yerel milisler arasındaki koordinasyon eksikliği ve çatışma riski, sivillerin güvenliğini tehdit etmektedir. Güvenliğin sağlanması amacıyla geçici güvenlik mekanizmaları kurulmuş olsa da bu mekanizmaların yeterli olmadığı gözlemlenmiştir.

Saha çalışmaları, geri dönüş sürecindeki ailelerin karşılaştığı zorlukları gözler önüne sermektedir. Altyapı eksiklikleri, mayın tehdidi, elektrik, su ve gıda gibi temel hizmetlere sınırlı erişim, güvenli geri dönüşü engellemekte ve yeniden yapılanma çabalarını yavaşlatmaktadır.

Bu süreçte Suriye, derin bir toplumsal dönüşüm ve yeniden yapılanma dönemine girmiştir. Farklı vilayetlerin çeşitli silahlı gruplar tarafından yönetildiği bu dönemde, düzenli bir yönetim ve ordu oluşturma çabaları sürmektedir. Ancak karar alma süreçlerindeki yavaşlık, koordinasyon eksikliği ve altyapısal sorunlar halkın beklentilerini karşılamaktan uzaktır. İnsanlar, rejimin baskıcı yapısının sona ermesinden memnuniyet duyarken, barış ve istikrarın sağlanması konusundaki belirsizlikler devam etmektedir.

Siyasi boşluk, uluslararası koruma sahiplerinin ve ülke içinde yerinden edilenlerin geri dönüş sürecini yavaşlatmakta, yeni yönetim yapılarını güçlendirme ihtiyacını artırmaktadır. Güvenlik ve ekonomik toparlanma öncelikli olmak üzere kamu kurumlarının işleyişini iyileştirmek ve uluslararası destekle bu süreci hızlandırmak hayati önem taşımaktadır. Halk, geleceğe dair umutlarını korurken, yerel liderlik ve uluslararası iş birliği, barışçıl bir geleceğin inşasında kritik bir rol oynamaktadır.

Ekonomik Durum

Suriye'de rejimin sona ermesinin ardından ekonomik ve altyapısal durum, savaşın yıkıcı etkileri nedeniyle ciddi bir kriz haline gelmiştir. Ülkenin milli geliri 2011'deki 67,5 milyar dolardan 2023'te 9 milyar dolara düşmüş, ekonomik faali-

yetler %75 oranında azalmıştır. Bu dramatik düşüş, hiperenflasyon, üretim kaybı ve altyapının büyük ölçüde tahrip olmasının bir sonucudur. Özellikle Halep ve Humus gibi sanayi merkezleri, savaş sırasında neredeyse tüm üretim kapasitelerini kaybetmiştir. Humus'un Cobar bölgesinde bir zamanlar faaliyet gösteren tekstil fabrikaları ve diğer sanayi tesisleri, tamamen yıkılarak geriye yalnızca harap binalar bırakmıştır.

Halk, işsizlik oranlarının yükselmesi, gelir kaynaklarının yetersizliği ve temel hizmetlere erişimdeki sıkıntılar nedeniyle ekonomik çöküşün ağır yükünü taşımaktadır. Elektrik, su, ısınma ve gıda gibi temel ihtiyaçlara ulaşım sınırlı hale gelmiş, bu durum özellikle mültecilerin ve iç göçmenlerin geri dönüş sürecini zorlaştırmıştır. Sanayiciler, vergi yüklerinin ağırlaşması ve hammadde ithalatında karşılaşılan bürokratik engeller nedeniyle işletmelerini yeniden açmakta zorlanmaktadır. Vergi yüklerinin yanı sıra, savaşın ardından birçok sanayi tesisinin yangınlar ve çatışmalar nedeniyle tamamen tahrip olması, ekonomik toparlanmayı daha da zorlaştırmaktadır.

Saha çalışmalarına göre, maddi imkânsızlıklar, evlerine dönmek isteyen birçok birey için geri dönüş sürecini imkânsız hale getirmiştir. Tüccar ve sanayiciler, üretimi yeniden canlandırabilmek için yasal kolaylıklar ve finansal teşvikler talep etmektedir. Ayrıca, röportajlarda belirtildiği üzere, geri dönüş sürecinin yalnızca bireysel çar-

balarla değil, devlet desteği ve uluslararası yardımlarla mümkün olacağı vurgulanmıştır.

Tarım sektörü de savaşın yıkıcı etkilerinden derin şekilde etkilenmiştir. Sulama altyapısının yok olması, savaş nedeniyle bozulan lojistik zincirleri ve tarım girdilerindeki eksiklikler üretimi %60 oranında azaltmıştır. Savaş öncesinde ülkenin ihracatının %30'unu oluşturan tarımsal ürünler, savaş sırasında yalnızca %5 seviyesine kadar gerilemiştir. Yaklaşık 12 milyon kişi yetersiz beslenmeden etkilenirken, bunların 5 milyonu çocuklardan oluşmaktadır. Hayvancılık sektörü de yem fiyatlarının %150 oranında artması ve veteriner hizmetlerinin %70 oranında azalması nedeniyle darboğaza girmiştir. Tarım altyapısının yeniden inşası için 10 milyar dolarlık bir yatırım gerektiği tahmin edilmektedir.

Sanayi sektöründe üretim, 2010 seviyelerinin yalnızca %20'sine kadar gerilemiştir. Savaş sırasında Halep gibi sanayi merkezlerinde yüzlerce fabrika ya tahrip olmuş ya da yağmalanmıştır. Bunun sonucunda sanayi çalışanları işlerini kaybetmiş, üretim altyapısının büyük bir kısmı yok edilmiştir. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) verilerine göre, savaş öncesinde güçlü bir sanayi üretimiyle dikkat çeken Suriye, bugün üretim maliyetlerinin aşırı artması ve elektrik gibi temel hizmetlere erişimin zorluğu nedeniyle bu avantajını tamamen kaybetmiştir.

Birleşmiş Milletler ve diğer uluslararası kuruluşlar, Suriye'nin ekonomik toparlanması için geniş çaplı yardımlar yapılması gerektiğini belirtmiştir. Vision of Humanity raporuna göre, ülkenin ekonomik faaliyetlerini yeniden canlandırabilmesi için sürdürülebilir bir barış ortamına ihtiyaç duyulmaktadır. Aksi halde yoksulluk oranlarının uzun yıllar boyunca yüksek seviyelerde kalacağı ve ekonomik büyümenin %1'in altında seyredeceği tahmin edilmektedir.

Yeniden yapılanma sürecinde, altyapının modernize edilmesi ve enerji, ulaşım ile iletişim hizmetlerinin yeniden inşa edilmesi öncelikli hedefler arasında yer almaktadır. Bu süreçte yalnızca kısa vadeli insani yardımlar değil, uzun vadeli kalkınma projelerinin uygulanması gerekmektedir. Tarım, sanayi ve enerji gibi temel sektörlerdeki yıkımın telafisi için büyük ölçekli yatırımlara ve kapsamlı bir kalkınma planına ihtiyaç duyulmaktadır.

Suriye'nin ekonomik toparlanma süreci, yalnızca fiziksel altyapının yeniden inşasıyla değil, siyasi istikrarın sağlanması ve yerel kapasitelerin geliştirilmesiyle mümkün olacaktır. Ulusal ve uluslararası düzeyde planlanacak projeler, halkın temel ihtiyaçlarını karşılamının yanı sıra uzun vadede sürdürülebilir bir ekonomik sistem oluş-

turulmasına katkı sağlayacaktır. Bu süreçte yerel liderlik ve uluslararası iş birliği, kritik bir rol oynayacaktır.

Sanayi, Ticaret ve Tarım Faaliyetlerinin Durumu

Rejimin sona ermesinin ardından Suriye'de sanayi, ticaret ve tarım sektörleri toparlanma sürecine girmiştir. Ancak bu alanlar savaşın bıraktığı ağır miras nedeniyle hala ciddi zorluklarla karşı karşıyadır. Tarımsal üretim, sulama sistemlerinin zarar görmesi ve toprağın verimsiz hale gelmesi nedeniyle önemli ölçüde azalmış; bu durum yerel halkın geçim kaynaklarını ve ülkenin ekonomik istikrarını olumsuz etkilemiştir.

Ticaret yollarındaki kesintiler ve lojistik sorunlar ekonomik faaliyetlerin hızlanmasını engellerken, uluslararası destek ve yerel girişimlerle yeniden yapılanma çalışmaları başlatılmıştır. Sanayi sektöründe altyapı onarımı ve işletmelerin yeniden faaliyete geçirilmesi için destek programları uygulanmaktadır. Özellikle tekstil ve tarım ekipmanı üretimi gibi sektörler ekonominin yeniden canlanmasında öncelikli alanlar olarak belirlenmiştir.

Bu sektörlerin sürdürülebilir bir şekilde toparlanması için altyapının hızlıca onarılması, güvenliğin sağlanması ve finansal desteklerin artırılması kritik öneme sahiptir.

Tarım, ticaret ve sanayi sektörlerinin yeniden canlanması, sadece yerel ekonominin toparlanmasında değil, aynı zamanda mültecilerin geri dönüş sürecinin hızlandırılmasında da temel bir rol oynayacaktır.

Temel İhtiyaçlar ve Hizmetler Durumu

Rejimin sona ermesiyle birlikte Suriye'de temel insani ihtiyaçlara erişim, savaşın bıraktığı yı-

kım nedeniyle büyük bir sorun olmaya devam etmektedir. Elektrik ve su gibi temel hizmetlerin sağlanmasındaki yetersizlik, halkın yaşam koşullarını ciddi şekilde zorlaştırmaktadır. Şehir merkezlerinde dahi enerji altyapısında sürekli kesintiler yaşanırken, kırsal bölgelerde bu hizmetlere ulaşım neredeyse imkânsız hale gelmiştir. Su şebekelerinin zarar görmesi, halkın temiz içme suyu bulmakta zorlanmasına yol açarken, bu durum salgın hastalık riskini artırmaktadır.

Yakıt eksikliği, gıda fiyatlarının ciddi ölçüde yükselmesine neden olmuş, özellikle kış aylarında ısınma sorunları halkı derinden etkilemiştir. Çocuklar, yaşlılar ve kronik hastalıklara sahip bireyler, bu olumsuzluklardan en fazla etkilenen kesimlerdir. Yeni hükümetin altyapıyı yeniden inşa etme çabalarına rağmen, kaynak yetersizliği ve lojistik sorunlar nedeniyle insani yardım dağıtımında büyük aksaklıklar yaşanmaktadır. Özellikle çatışmalardan en çok zarar gören kırsal bölgelerde, yardımların ulaştırılması ve altyapının hızlı bir şekilde iyileştirilmesi büyük bir öncelik taşımaktadır. Bu bağlamda uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum örgütlerinin desteği kritik bir rol oynamaktadır. Halkın günlük ihtiyaçlarını karşılayabilmesi ve yeniden toparlanma sürecine girebilmesi için elektrik, su ve yakıt

gibi hizmetlerin sürdürülebilir bir şekilde sağlanması zorunludur.

Eğitim ve sağlık alanlarında da durum benzer şekilde ciddi sorunlarla doludur. Savaşın uzun

yıllar süren yıkıcı etkileri, bu alanlarda altyapının büyük ölçüde zarar görmesine neden olmuştur. Birçok okul ve hastane ya tamamen yıkılmış ya da ağır hasar almıştır. Eğitim hizmetlerine erişim, özellikle kırsal kesimlerde, hem fiziki altyapının yokluğu hem de yeterli öğretmen bulunamaması nedeniyle büyük zorluklar barındırmaktadır. Çocukların eğitimden mahrum kalması, gelecekte toplumun yeniden yapılandırılması sürecinde büyük bir engel oluşturacaktır. Eğitimde fırsat eşitliğini sağlamak için okulların yeniden inşası, öğretmenlerin eğitimi ve gerekli materyallerin temin edilmesi öncelikli adımlar arasında yer almalıdır.

Sağlık hizmetlerinde de durum vahimdir. Doktor ve sağlık personeli sayısındaki eksiklik, ilaç ve medikal malzeme yetersizliği ile birleşerek halkın sağlık ihtiyaçlarının karşılanmasını zorlaştırmaktadır. Salgın hastalıkların yayılmasını önlemek ve temel sağlık hizmetlerini erişilebilir kılmak için bozulmuş sağlık altyapısının hızla onarılması gerekmektedir. Bu çerçevede, geçici sahra hastaneleri ve mobil sağlık ekipleriyle kısa vadeli çözümler üretilirken, uzun vadede hastanelerin yeniden inşası ve sağlık personelinin yetiştirilmesine yönelik projeler öncelik kazanmalıdır.

Yeni dönemde, hem eğitim hem de sağlık alanlarında ulusal ve uluslararası desteklerin etkin bir şekilde yönlendirilmesi önem taşımaktadır. İnsani yardım kuruluşları ve hükümetler, sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda iş birliği yaparak bu temel hizmetleri daha yaygın ve erişilebilir hale getirmelidir. Çocukların eğitimden mahrum kalmaması, sağlık hizmetlerinin özellikle kırsal alanlarda erişilebilir olması ve altyapının güçlendirilmesi, halkın geleceğe umutla bakabilmesi için hayati öneme sahiptir. Suriye'nin yeniden yapılanma süreci, bu kritik alanlardaki ilerlemelere bağlıdır.

Saha Gözlemleri

Suriye’de rejim sonrası sahadaki gözlemler, özellikle İdlib, Halep, Hama, Humus ve Şam bölgelerinde ciddi yıkımları ve zorlu yaşam koşullarını gözler önüne sermektedir. Şehir merkezleri genellikle nispeten kullanılabilir durumda kalırken, kırsal alanlarda durum çok daha dramatiktir.

İdlib ve Kırsalı

Rejimin sona ermesinden sonra İdlib şehir merkezi nispeten kullanılabilir durumda kalmış olsa da kırsal alanlarda durum dramatik bir şekilde farklıdır. Özellikle Ma’arretü’n-Nu’man, Atarib ve Khan Sheyhun gibi bölgelerdeki binaların çoğunlukla tamamen yıkıldığı ve çok azının kullanılabilir durumda olduğu saha çalışmalarıyla tespit edilmiştir. Bu yıkımın boyutu, kırsal halkın yaşam koşullarını son derece zorlaştırmaktadır. Elektrik ve su altyapısının neredeyse tamamen yok olması, bu bölgelerde günlük hayatı sürdürülebilir olmaktan çıkarmıştır.

Kırsalda yaşayan halk, barınma, temel hizmetlere erişim ve tarımsal faaliyetlerin devamlılığı konusunda büyük zorluklar çekmektedir. Acil olarak altyapının yeniden inşası, elektrik ve su temininin sağlanması, barınma projelerinin başlatılması ve ekonomik faaliyetlerin canlandırılması

masına yönelik uluslararası desteklere ihtiyaç duyulmaktadır. Bölgedeki bu dramatik durum, uzun vadeli kalkınma planlarının bir an önce devreye sokulmasını zorunlu kılmaktadır.

Bölgede iç savaşın yıkımına rağmen tarımsal üretimi devam ettirmeye çalışan çiftçiler, yüksek maliyetler, ekipman eksikliği ve pazarlama sorunlarıyla da mücadele etmektedir.

Halep ve Kırsalı

Halep ve çevresi, savaş sırasında büyük yıkıma uğramış ve yeniden yapılanma sürecinde uluslararası yardımlara acil ihtiyaç duyan bir bölge olarak öne çıkmaktadır. Yapılan saha çalışmalarında, şehir merkezindeki binaların yaklaşık %30’unun yıkıldığı, sanayi tesislerinin büyük ölçüde zarar gördüğü ve altyapının ciddi şekilde tahrip edildiği tespit edilmiştir. Şehirde ticari faaliyetler sınırlı bir şekilde devam etmekte, ancak altyapı eksiklikleri ve ekonomik belirsizlikler bu faaliyetlerin yeniden canlanmasını zorlaştırmaktadır.

Kırsal alanlarda ise durum dramatik bir tablo çizmektedir. Rejim uçakları ve topçu atışları nedeniyle Atarib, Urum al-Sughra, Urem Al-Kubra ve Khan Al-Asal gibi bölgeler tamamen yıkılmıştır. Bu bölgelerdeki binaların büyük çoğunluğu kullanılamaz durumda olup, altyapının tamamen yok olması halkın günlük yaşamını sürdürülemez hale getirmiştir. Elektrik, su ve ulaşım hizmetlerinin eksikliği, kırsal kesimdeki tarım ve ticaret faaliyetlerini neredeyse imkânsız kılmaktadır.

Halep, savaş öncesi Suriye sanayisinin en önemli merkezlerinden biri olarak öne çıkmaktaydı, ancak rejimin hedef aldığı yoğun saldırılar sonucu ağır tahribata uğramıştır. Elektrik, su ve ulaşım gibi temel hizmetlerin eksikliği, yalnızca halkın günlük yaşamını değil, aynı zamanda ekonomik toparlanma çabalarını da büyük ölçüde sekteye uğratmaktadır. Tarım faaliyetleri için sulama sistemlerinin yeniden inşası, sanayi tesislerinin

onarılması ve ticaret yollarının güvenliğinin sağlanması bu bölgenin yeniden kalkınması için kritik öneme sahiptir.

Bölgenin kalkınması için öncelikli olarak altyapının onarılması, barınma projelerinin başlatılması ve uluslararası toplumun somut destek mekanizmalarının devreye sokulması gerekmektedir. Ayrıca, halkın yeniden yerleşimini kolaylaştıracak ekonomik ve sosyal projeler başlatılmalı ve uzun vadeli kalkınma planları uygulanmalıdır. Kırsal bölgelerdeki yıkımın boyutu, ulusal ve uluslararası yardım çabalarının hızlandırılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu kapsamda, Halep'in stratejik önemi göz önünde bulundurularak hem şehir merkezi hem de kırsal bölgeler için özel rehabilitasyon programları oluşturulmalıdır.

Hama ve Kırsalı

Hama şehir merkezi, İdlib gibi nispeten yaşanabilir bir durumda olsa da ciddi altyapı eksiklikleri nedeniyle halkın yaşam koşulları oldukça sınırlıdır. Buna karşın, kırsal bölgelerde durum çok daha dramatiktir. Saha çalışmaları sırasında, rejim uçakları ve topçu atışları nedeniyle tama-

men yıkıldığı tespit edilen Morek, Suran, Tayyibat al Imam, Maardes, Qomhane ve Besireen gibi bölgelerde binaların çok azının kullanılabilir durumda olduğu gözlemlenmiştir. Bu durum,

kırsal halkın temel ihtiyaçlara erişimini neredeyse imkânsız hale getirmiştir.

Hama, savaş öncesinde Suriye'nin tarım ve hayvancılık merkezi olarak bilinirken, rejimin yoğun saldırıları bu sektörlerde büyük bir tahribata neden olmuştur. Tarımsal faaliyetler, sulama altyapısındaki bozulmalar ve ekipman eksikliği nedeniyle ciddi bir şekilde etkilenmiştir. Hayvancılık faaliyetleri de yem temini ve barınak eksikliği gibi nedenlerle büyük ölçüde azalmıştır. Halk, tarımsal üretimin yeniden canlandırılması, sulama sistemlerinin onarımı ve lojistik destek sağlanması için ulusal ve uluslararası yardımlara acil ihtiyaç duymaktadır.

Altyapının yeniden inşası, barınma projelerinin başlatılması ve sağlık ile eğitim hizmetlerinin iyileştirilmesi, Hama'nın toparlanma sürecinde öncelikli hedefler arasında yer almalıdır.

Kırsal bölgelerdeki yıkımın boyutu, uzun vadeli kalkınma projelerinin hızla devreye sokulmasını ve uluslararası toplumun daha somut ve sürdürülebilir destek mekanizmalarını harekete geçirmesini zorunlu kılmaktadır.

Humus ve Kırsalı

Humus, savaşın en ağır yıkıma uğrayan bölgelerinden biri olarak dikkat çekmektedir. Yapılan

saha çalışmalarında, şehir merkezindeki binaların yaklaşık %70'inin yıkıldığı ve ticari alanların büyük ölçüde boşaltıldığı tespit edilmiştir. Bu durum, şehirdeki ekonomik faaliyetlerin neredeyse tamamen durmasına neden olmuştur. Humus kırsalında ise durum daha da dramatiktir; rejim uçakları ve topçu atışları nedeniyle Rastan, Telbise, Al-Ghantu, Ter Maela ve Al Dar Alkaber gibi bölgeler tamamen yıkılmış ve çok az bina kullanılabilir durumda kalmıştır.

Humus, savaş öncesinde Suriye'nin sanayi merkezi olarak Şam'dan sonra ikinci sırada yer almakta ve ülke ekonomisinin bel kemiğini oluşturmaktaydı. Ancak rejimin yoğun saldırıları bu önemli şehri büyük ölçüde tahrip etmiş, altyapıyı kullanılmaz hale getirmiştir. Elektrik, su ve ulaşım gibi temel hizmetlerin tamamen işlevsiz olduğu bu bölgelerde, halkın yaşam koşulları son derece zorlaşmıştır.

Kırsalda yaşayan halk, barınma, sağlık ve eğitim hizmetlerine erişimde ciddi zorluklarla karşılaşmaktadır. Tarımsal faaliyetlerin yeniden canlandırılması için sulama sistemlerinin onarılması, ekipman desteğinin sağlanması ve pazarlama sorunlarının çözülmesi gerekmektedir. Bununla birlikte, şehirdeki yeniden yapılanma çabalarının başlaması için uluslararası yardım mekanizmalarının hızla devreye sokulması zorunludur.

Humus'ta öncelikli olarak altyapının yeniden inşası, ekonomik faaliyetlerin teşvik edilmesi ve barınma projelerinin başlatılması gerekmektedir. Ayrıca, uzun vadeli kalkınma planlarının uygulanması, halkın tekrar üretime katılmasını sağlayacak projelerin hayata geçirilmesi kritik bir önem taşımaktadır. Rejimin bıraktığı yıkımın boyutu, bu bölgenin toparlanması için ulusal ve uluslararası iş birliğini kaçınılmaz kılmaktadır.

Şam ve Kırsalı

Başkent Şam, rejimin sona ermesinin ardından yeniden yapılanma çalışmalarının merkezi haline gelmiştir. Şehir merkezindeki binalar, kırsal bölgelere kıyasla kullanılabilir durumdadır ve temel hizmetlerin bir kısmına erişim sağlanabilmektedir. Bununla birlikte kırsala ilişkin yerleşim yerlerinde tamamen farklı bir tablo söz

konusudur. Harasta ve Duma gibi kırsal bölgelerde yapılan saha çalışmaları, binaların büyük çoğunluğunun tamamen yıkıldığını ve yalnızca çok azının kullanılabilir durumda olduğunu ortaya koymuştur. Elektrik, su ve ulaşım altyapısının tamamen işlevsiz hale gelmesi, bu bölgelerde yaşayan halkın günlük yaşamını sürdürülemez hale getirmiştir.

Kırsal bölgelerde yaşayan halk, temel hizmetlere erişimde ciddi zorluklarla karşılaşmakta; barınma, sağlık ve eğitim gibi ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır. Ayrıca, yıkımın boyutu, uzun vadeli yeniden yapılanma projelerinin bu bölgelere öncelikli olarak yönlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Barınma projelerinin hızla başlatılması, kırsal kesimdeki temel altyapının yeniden inşası ve uluslararası yardım mekanizmalarının devreye sokulması, kırsal halkın yaşam koşulları-

nı iyileştirmek için kritik bir önem taşımaktadır. Bu çabaların sürdürülebilirliği, ulusal ve uluslararası koordinasyonun etkin bir şekilde sağlanmasına bağlıdır.

Şehirdeki küçük ölçekli işletmelerin yeniden faaliyete geçmesi ekonomik toparlanma için umut vadetse de, bu çabaların sürdürülebilir olması için mali destek ve altyapı onarımlarının da hızlandırılması gerekmektedir.

Ülke içinde yerinden edilenlerin durumu (IDP) ve mülteci durumu

Ülke İçinde Yerinden Edilmiş Kişiler (IDP)

Esad rejiminin sona ermesinin ardından Suriye genelinde yaklaşık 6 milyon yerinden edilmiş kişi olduğu tahmin edilmektedir. Bu kişiler, savaş sırasında yoğun saldırılar ve çatışmalar nedeniyle evlerini terk etmek zorunda kalmış ve

geçici çadır kentlerde yaşamaya başlamıştır. Türkiye sınırı boyunca yoğunlaşan bu çadır kentlerdeki yaşam koşulları, savaşın ilk yıllarından bu yana insanlık dışı standartlarda devam etmektedir. Temel altyapı ve insani yardım eksikliği, bu insanların hayatta kalma mücadelesini daha da zorlaştırmaktadır.

Yerinden edilmiş kişiler, köylerine dönme arzusu sık sık dile getirirse de mevcut koşullar, bu isteği hayata geçirmeyi imkânsız kılmaktadır. Çoğu evini ya tamamen kaybetmiş ya da yıkılmış halde bulmaktadır. Ayrıca, temiz suya erişim, sağlık hizmetleri, gıda tedariki gibi temel ihtiyaçların karşılanamaması, geri dönüş sürecini daha da zorlaştırmaktadır. “Geri dönmek isteyen birinin ilk ihtiyacı sağlık noktasıdır; ardından bir okul, bir ev, barınabilecekleri bir yapı, içme suyu ve ekmek fırını gelir,” diyen ifadeler, geri dönüş sürecinin öncelikli gerekliliklerini net bir şekilde özetlemektedir.

Savaşın ardından gelen ekonomik belirsizlikler ve temel ihtiyaçların karşılanmasındaki zorluklar, ülke içinde yerinden edilenler ve sığınmacılar üzerinde derin etkiler bırakmıştır. İş imkanlarının sınırlılığı, altyapı eksiklikleri ve yüksek

maliyetler, birçok insanın geri dönüş sürecini planlamasını imkânsız hale getirmiştir. Maddi imkânsızlıklar nedeniyle çoğu kişi, geri dönüş için araç kiralayamamakta, evlerini onarmamakta ve yeniden yaşam kurmak için ihtiyaç duyulan kaynaklara erişememektedir.

Psikolojik olarak, yıllarca süren savaşın yarattığı travma, yerinden edilmiş kişiler arasında derin

yaralar bırakmıştır. Savaşın tekrar başlayabileceği korkusu ve belirsizlikler, bu gruplar arasında kaygıyı artırmaktadır. Ancak, genel olarak barış ortamının korunacağına ve gelecekte daha iyi koşulların sağlanacağına dair bir umut da mev-

cuttur. İnsanlar, barışın kalıcı hale getirilmesi ve ekonomik kalkınma programlarının devreye alınması halinde hayatlarını yeniden inşa edebileceklerine inanmaktadır.

Yerinden edilmiş kişilerin güvenli ve sürdürülebilir bir şekilde evlerine dönebilmeleri için altyapı projelerinin hızlandırılması, barınma programlarının devreye alınması ve uluslararası desteğin artırılması hayati önem taşımaktadır. Psikososyal destek projelerinin yaygınlaştırılması, ekonomik kalkınma programlarının uygulanması ve sosyal uyum süreçlerinin hızlandırılması, bu süreçte atılması gereken kritik adımlardır.

İnsanların hayatlarını yeniden inşa etmeleri için yerel ve uluslararası toplumun iş birliği şarttır. Barış ortamının korunması, ekonomik desteklerin artırılması ve temel altyapıların modernize edilmesi, Suriye'nin gelecekte barışçıl bir şekilde kalkınmasını sağlayacak en önemli unsurlardır.

Uluslararası Koruma Kapsamında Olanların Durumu

8 Aralık 2024 tarihinde Beşar Esad rejiminin devrilmesi, Suriye'de yeni bir siyasi dönemin kapısını aralarken, başta komşu ülkeler ve Avrupa olmak üzere dünyadaki Suriyelilerin geleceğine

dair tartışmaları da yeniden gündeme taşımıştır. Esad sonrası süreçte, başta Türkiye, Lübnan ve Ürdün olmak üzere, Suriyelilerin yoğun şekilde bulunduğu ülkelerdeki durum kritik bir öneme sahiptir. Bu ülkelerin yanı sıra Avrupa, Suriyelilerin güvenli bir şekilde geri dönmelerine olanak sağlayacak yeniden yapılandırma politikaları geliştirmekle karşı karşıya kalmıştır. Ancak Suriye'nin yeniden yapılandırılmasına yönelik koordinasyon eksiklikleri, bu konuda etkili adımlar atılmasını zorlaştırmaktadır. Bu nedenle, bölge ülkeleri ve Avrupa bağlamında ortak politikalar ve çözüm önerileri kritik bir önem taşımaktadır. Esad rejiminin sona ermesi, Suriye'de yeni bir siyasi dönemin başlangıcı olarak umut verse de ülkedeki güvenlik ve altyapı sorunları hala devam etmektedir. Çatışmaların izleri ve mevcut siyasi belirsizlik, geri dönüşlerin güvenli şekilde gerçekleşmesini zorlaştırmaktadır.

Komşu ülkelerde, özellikle Türkiye, Lübnan ve Ürdün'de, Suriyeli mültecilerin yoğunluğu sosyal uyum maliyetlerini artırırken, Avrupa'da artan yabancı karşıtlığı bu maliyetlere dair tartışmaları tetiklemektedir. Toplumsal baskılar ve bu maliyetler, geri dönüş politikalarının daha fazla öne çıkmasına neden olmaktadır.

Mülteci hukukunun en temel ilkesi olan, "geri göndermeme" ilkesi, kişilerin işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulacağı veya mülteciliğin beş sebebine dayanarak hayatının veya hürriyetinin tehdit altında bulunacağı yere zorla geri gönderilmesini yasaklamaktadır. Ancak, geri dönüşlerin gönüllü, güvenli ve onurlu bir şekilde gerçekleşmesi gerekmektedir. Bu, hem uluslararası hukukun bir gereği hem de insani sorumluluk olarak öne çıkmaktadır.

Suriyelileri Yoğun Olduğu Ülkelerdeki Geri Dönüş Politikaları

Suriye Komşu Ülkeleri

Dünyada en fazla Suriyeliye ev sahipliği yapan Türkiye, geri dönüş politikalarında gönüllülük esasına dayalı programlar uygulamaktadır. Göç İdaresi Başkanlığı öncülüğünde Türkiye, geri

dönüş süreçlerini hızlandırmak ve etkinleştirmek için kapsamlı politikalar geliştirmiştir. Bu kapsamda, Suriye'nin kuzeyinde güvenli bölgeler oluşturularak mültecilerin temel ihtiyaçlarını karşılayabilecek altyapı projelerine ağırlık ve

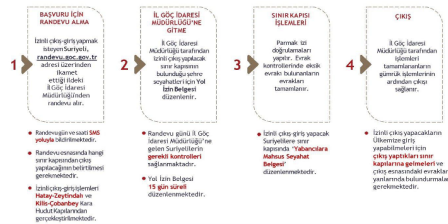
rilmıştır. Gönüllü geri dönüşlerin artırılmasını hedefleyen Türkiye, bu süreçte finansal teşvikler ve rehberlik hizmetleri sunarak Suriyelilerin

ülkelerine dönüşünü kolaylaştırmaktadır. Bakan Yerlikaya'nın açıklamalarına göre, 2016'dan bu

yana toplam 738 binden fazla Suriyeli gönüllü olarak ülkesine dönmüş, yalnızca 2024 yılı itibarıyla bu sayı hızla artmıştır. Türkiye'nin geri dönüş süreçlerinde uluslararası hukuka uygun ve insani değerleri gözetten bir yaklaşımı benimsediği vurgulanmaktadır. Ancak, geri dönüşlerin sürdürülebilirliği için uluslararası işbirliği ve Suriye'deki altyapı eksikliklerinin giderilmesi kritik bir ihtiyaç olarak öne çıkmaktadır. Türkiye her ne kadar onurlu ve güvenli geri gönderme süreçlerini işletmeye çalışsa da, Suriye'nin mevcut durumu göz önüne alındığında, altyapısı henüz hazır olmayan ve olanakların kısıtlı olduğu bölgelere mültecilerin hızlı bir şekilde gönderilmesi kaygı vericidir. Türkiye, son dönemde geçici koruma altındaki Suriyelilere, ülkelerinin mevcut durumunu yerinde görmek ve geri dönüş hazırlığı yapmak amacıyla tanınan izinli çıkış-giriş hakkı, 1 Ocak 2025 itibarıyla yürürlüğe girdi. Bu hak, 1 Temmuz 2025'te sona erecek olup, en fazla üç kez kullanılabilir şekilde aile reisine tahsis edilmiştir. Aile reisinin çıkış yapamayacak durumda olması halinde, bu hakkı aile adına ergin bir aile üyesi kullanabilecektir. İzinli çıkış-giriş işlemleri, Kilis-Çobanbey ve Hatay-Zeytinli Kara Hudut Kapılarında gerçekleştirilmektedir. Bu haktan yararlanan kişilerin, çıkış yaptıkları kapıdan Türkiye'ye geri giriş yapmaları zorunludur. Buna ilişkin giriş çıkış işlemleri şu şekildedir:

Gönüllü Geri Dönüş Amacıyla İzinli Çıkış-Giriş İşlemleri

(<https://www.goc.gov.tr/icisleri-bakani-ali-yerlikaya-1-ocak-1-temmuz-2025-arasinda-tanicacak-3-kez-cikis-giris-hakkiyla-igili-aciklamalarda-bulundu>) E.T.07.01.2025)

Lübnan hükümeti geçici Başbakanı Necip Mikati, Lübnan'daki Suriyeli mültecilere ülkelerine geri dönme çağrısında bulundu. Suriye'deki siyasi ve güvenlik durumundaki değişikliklerle birlikte, özellikle Suriye geçiş hükümetinin yurtdışındaki tüm Suriyelilerin geri dönmelerini talep etmesi ve rejim tarafından aranan kişiler için genel bir af ilan etmesinin ardından, bazı Lübnanlı siyasetçiler Suriyeli mültecilerin Lübnan'da kalmasının artık gerekçelendirilmediğini dile getirdi. Mikati, geçtiğimiz Cumartesi Roma'da düzenlenen bir seminerde yaptığı konuşmada, "Suriyeli mültecilerin Lübnan nüfusunun üçte birine denk geldiğine" dikkat çekerek uluslararası toplumdan, özellikle Avrupa'dan, Suriye'de güvenli bölgelerde kurtarma çalışmalarına destek vererek mültecilerin geri dönüşüne yardımcı olmalarını istedi. Yetkililerin verilerine göre, 5,8 milyon nüfusa sahip Lübnan, 800 binden fazlası Birleşmiş Milletler'e kayıtlı olmak üzere yaklaşık iki milyon Suriyeliye ev sahipliği yapıyor. Bu rakam, nüfusa oranla dünyadaki en yüksek mülteci yoğunluğunu oluşturuyor. (Asrar Shabaru, Lübnan'daki Suriyeli mülteciler. Geri dönüş çağrıları ve misilleme korkusu arasında, ([Ürdünü ele alacak olursak; BMMYK'ya kayıtlı 717.000 Suriyeli mülteci 3.106'sı geri dönmüştür; bu sayı çok azdır çünkü tesisler kesin dönüşü zorunlu kılmakta ve ziyaretlere izin vermemektedir. Esad rejiminin düşmesinden sonraki günlerde, geri dönüşleri kolaylaştırmanın](https://www.alhurra.com/syria/2024/12/19/%D8%A7%D9%84%D9%84%D8%AC%D9%88%D8%A1-%D8%A7%D9%84%D8%B3%D9%88%D8%B1%D9%8A-%D9%81%D9%8A-%D9%84%D8%A8%D9%86%D8%A7%D9%86-%D8%A8%D9%8A%D9%86-%D8%AF%D8%B9%D9%88%D8%A7%D8%AA-%D8%A7%D9%84%D8%B9%D9%88%D8%AF%D8%A9-%D9%88%D9),E.T.06.01.2025))</p></div><div data-bbox=)

ilk adımı olarak Ürdün'deki Suriye Büyükelçiliği'nin yaklaşık 30.000 Suriye pasaportu düzenlediği açıklandı. Büyükelçilik Maslahatgüzarı Dr. İhsan el-Raman, "Suriyelilerin işlemlerini kolaylaştırmak amacıyla, Suriye'deki yeni yönetimin göreve gelmesinin ardından altı ay boyunca ücretsiz pasaport vermeye başlayan ilk büyükelçilik, Ürdün'deki Suriye Büyükelçiliği oldu" ifadelerini kullandı. El-Raman, geçtiğimiz Cumartesi gününden itibaren büyükelçiliğin her biri dört ila altı kişinin geçişine izin veren yaklaşık 400 transit belge düzenlediğini de belirtti. Bu transit belgelerin, Ürdün'de Suriye seyahat belgeleri olmayan Suriyelilere bir defaya mahsus olarak ülkelerine dönüş izni verdiğini ifade etti. El-Raman, "Ürdün'e yasal ya da yasa dışı yollarla giriş yapan Suriyeliler arasında, mülteci ya da mülteci olmayanlar arasında hiçbir ayırım yapılmıyor. Herkese aynı kolaylıklar sağlanıyor," diyerek büyükelçiliğin bu konudaki tutumunu vurguladı. Ayrıca, Ürdün'de doğan bebeklerin Suriye vatandaşlık kaydına eklenmesi işlemlerine yeniden başladığını ve bu sürecin mümkün olduğunca kolaylaştırıldığını da ekledi. (Hayat Dabis, Ammar Yasser Hammou, <https://syriadirect.org/%D8%A7%D9%84%D8%B3%D9%88%D8%B1%D9%8A%D9%88%D9%86-%D9%81%D9%8A-%D8%A7%D9%84%D8%A3%D8%B1%D8%AF%D9%86-%D8%AA%D8%B3%D9%87%D9%8A-%D9%84%D8%A7%D8%AA-%D8%A7%D9%84%D8%B9%D9%88%D8%AF%D8%A9-%D9%84%D8%A7-%D8%AA/?lan-g=ar>)

Avrupa Ülkeleri

Beşar Esad rejiminin düşmesi, hem Suriye hem de 2011'den bu yana ülkeyi terk eden milyonlarca mülteci için önemli bir dönüm noktası olacaktır. Günümüzde, yurtdışında yaşayan Suriyeli yerinden edilenlerin sayısı yaklaşık 6.3 milyona ulaşmıştır. Bu rakam, yıl başında tahmin edilen Suriye nüfusunun dörtte birine denk gelmek-

tedir. Bu nedenle, Suriyelilerin anavatanlarına geri dönüşü, Avrupa dahil tüm dünyada hem siyasi hem de insani açıdan derin tartışmalara ve soru işaretlerine yol açan bir konu olarak öne çıkmaktadır. (https://www.ilsole24ore.com/art/esodo-rifugiati-siriani-sfida-l-europa-post-assad-AGMDLTxB?refresh_ce),E.T.06.01.2025.

Alman Federal İçişleri Bakanlığı'na göre, Ekim ayı sonu itibarıyla Almanya'da 974.136 Suriye kökenli kişi yaşamaktadır. Bunlardan 5.090'ı sığınmacı olarak kabul edilmiş, 321.444'ü Cenevre Sözleşmesi uyarınca mülteci statüsü almış ve 329.242 kişiye ise "ikincil koruma" statüsü verilmiştir. Geriye kalan kişiler, örneğin aile birleşimi yoluyla başka tür oturma izinlerine ve Almanya'da vatandaşlık elde eden kişilerdir. 8 Aralık 2024 tarihinde yaşanan olayların ardından, belirsizlik nedeniyle Federal Göç ve Mülteciler Dairesi(BAMF), Suriyelilerden gelen tüm sığınma başvurularına ilişkin kararları geçici olarak durdurmuş yani başvuru süreçlerini askıya almıştır. BAMF sözcüsü, bu düzenlemenin, Dublin prosedürleri olarak bilinen ve sığınma prosedüründen başka bir AB ülkesinin sorumlu olduğu durumlar için geçerli olmadığını belirtmiştir. Ancak Suriye'deki durumun belirleyici olduğu tüm başvurular bu karardan etkileneyecektir. Halihazırda, 46.081'i ilk başvuru olmak üzere, Suriyelilerden gelen 47.000'den fazla sığınma başvurusu beklemektedir.

(<https://www.tagesschau.de/inland/innenpolitik/syrien-gefluechtete-deutschland-100.html>) E.T.06.01.2025.

Son olarak Alman Federal İçişleri Bakanı Nancy Faeser (SPD), Suriyeden ülke dışına yerinden edilmişlerle ilgili olarak korumanın iptalini de öngören bir plan sunmuştur. Gazetelere verdiği demeçte Faeser, "Yasalarımız uyarınca, Federal Göç ve Mülteci Dairesi, Suriye'deki durumun istikrara kavuşması nedeniyle Almanya'da artık

bu korumaya ihtiyaç duymayan kişilerin korumasını gözden geçirecek ve iptal edecektir" dedi. Bakan, "Bu, daha sonra iş veya eğitim gibi başka nedenlerle ikamet hakkı olmayan ve gönüllü olarak Suriye'ye dönmeyenler için geçerli olacaktır" diye ekledi. (<https://www.tagesschau.de/inland/innenpolitik/syrien-faeser-fluechtlinge-100.html>) E.T.06.01.2025.

Fransa Dışişleri Bakanı Jean-Noël Barrot 5 Ocak Pazar günü yaptığı açıklamada, Şam'daki siyasi geçiş sürecine ilişkin gelişmelerin beklenmesi nedeniyle Fransa'da 700 kadar Suriyelinin sığınma başvurusunun askıda olduğunu söyledi. 700 Suriyeli iltica başvurusu şu anda OFPRA [Fransız Mültecileri ve Vatansız Kişileri Koruma Ofisi] tarafından inceleniyor ve daha fazla bilgi için bekletiliyor." (<https://www.infomigrants.net/fr/post/62067/chute-dassad--700-demandes-dasile-de-syriens-actuellement-suspendues-en-france>) E.T.06.01.2025.

Avusturya ise, Suriye'deki son gelişmeler, Ulusal Konsey'in "İltica Freni: İşe Yarayan Önlemler" başlıklı oturumunda ön plana çıktı. İçişleri Bakanı Gerhard Karner, Suriyeliler için "düzenli bir geri dönüş ve sınır dışı programı" planlarını paylaşma fırsatı buldu. Karner'in açıklamasına göre, bu süreç kademeli bir şekilde hayata geçirilecek. Gönüllü geri dönüşler teşvik edilirken, suç işleyenler ve entegre olmak ya da çalışmak istemeyenler sınır dışı edilmek üzere öncelikli gruplar olarak belirlenecek. Ayrıca, Suriye'deki "belirsiz" durum netlik kazandığında uygulanmak üzere zorunlu geri dönüşler için bir liste hazırlanıyor. Karner, bu listedeki önceliğin suçlulara ve uyum sağlamak ya da çalışmak istemeyenlere verileceğini belirtti. (https://www.parlament.gv.at/aktuelles/pk/jahr_2024/pk1097) E.T.06.01.2025.

Belçika, 4.000'den fazla başvuru sahibini kapsayan Suriyelilerin iltica başvurularını işleme alma sürecini durdurdu. Yetkililer, Suriye'deki gelecekteki gelişmeler ve geri dönüş ihtimalleri

hakkında daha fazla açıklığa ihtiyaç duyduklarını ifade etti. “Mülteci statüsünün süresiz olarak devam etmesi gerekmiyor. Suriye’deki durum kalıcı olarak iyileşirse, CGRS’ye (başvuruları değerlendiren yetkili kurum), son beş yıl içinde ülkeye gelen Suriyelilerin mülteci statüsünü yeniden değerlendirme talimatı vereceğim” şeklinde açıklamada bulunuldu. (<https://europeannewsroom.com/de/europaeische-laender-legen-asy-lantraege-fuer-syrer-nach-assads-sturz-auf-eis/>) E.T.06.01.2025.

Suriye’ye özgü sığınma politikası, Esad rejiminin ülkenin büyük bir bölümünde fiili yönetimi elinde bulundurduğu duruma dayanıyordu. Ancak bu durum artık geçerliliğini yitirmiştir. Bu nedenle, Suriyeliler tarafından yapılan sığınma başvuruları hakkında dikkatli ve bilgilere dayalı kararlar alınması için şu anda yeterli veri bulunmamaktadır. Bakan Faber, Temsilciler Meclisi’ne gönderdiği bir mektupta, Suriye için altı aylık bir karar ve geri gönderme moratoryumu uygulama kararı aldığını açıklamıştır. Bu moratoryum, iktidar değişikliğinin etkileri hakkında daha fazla bilgi edinilene kadar sığınma başvurularının ertelenmesini mümkün kılacaktır. Esad rejimiyle diplomatik ilişkilerin sürdürülmemesi nedeniyle, sığınma başvurusu reddedilen Suriyelilerin ülkeyi terk etmeleri halihazırda mümkün değildi. Moratoryumun bir sonucu olarak, Suriye’ye zorunlu geri dönüşler de resmi olarak askıya alınmıştır. Ancak, bazı istisnalar uygulanabilir. Örneğin, sığınma başvurusu 21 aydan eski olan kişiler için IND, bireysel durumları ve mevcut bilgilere dayanarak bir karar alabilir. Diğer istisnalar arasında başka bir Avrupa ülkesinde kayıtlı olan Suriyeliler (Dublin talep sahipleri), başka bir AB üyesi ülkede uluslararası koruma almış olan Suriyeliler ve kamu düzeni ya da Cenevre Sözleşmesi 1F vakaları yer almaktadır. Ayrıca, hâlihazırda statü sahibi olan Suriyelilerin giriş sonrası yaptıkları başvurular da değerlendirilmeye devam edilebilir.

(<https://ind.nl/nl/nieuws/voorlopig-ge-en-beslissing-op-asielaanvragen-syrie>) E.T.06.01.2025.

Danimarka’daki Suriyeli mültecilerin büyük bir kısmı, bir veya iki yıllığına verilen ve gerektiğinde uzatılabilen geçici oturma iznine sahiptir. 9 Aralık tarihinde Mülteci Temyiz Kurulu, Suriye ile ilgili tüm bekleyen sığınma başvurularının işlenmesini askıya alma kararı almıştır. Bu karar doğrultusunda, söz konusu başvurular Mülteci Temyiz Kurulu tarafından işleme alınmayacaktır. (<https://arbejder.dk/indland/flygtningeorganisationer-og-fn-advareer-mod-at-udvise-til-syrien/>) E.T.06.01.2025.

İspanya Dışişleri, Avrupa Birliği ve İşbirliği Bakanı José Manuel Albares 10.12.2024 tarihinde yaptığı açıklamada, İspanya’daki Suriye vatandaşlarının iltica başvurularına ilişkin prosedürlerin askıya alınmasının “gerekli olmadığını” ve “masada olmadığını” belirtti. Bakan ayrıca “şu anda Suriye vatandaşlarından gelen sığınma başvuruları çok az, halihazırda tedbir almış olan diğer Avrupa Birliği ülkelerindeki gibi değil. Herhangi bir ek tedbir almaya gerek yok çünkü sığınma başvurularının çok önemli bir kısmını temsil ettikleri diğer Avrupa ülkelerinin aksine burada durum böyle değil” dedi. (<https://www.infolibre.es/politica/directo-10-diciembre-6-1912913-1032901.html>) E.T.06.01.2025.

Slovenya da İspanya’ya benzer bir yaklaşım sergiliyor. İçişleri Bakanlığı yaptığı açıklamada, Slovenya’daki Suriye vatandaşlarının uluslararası koruma başvurularının işleme alınmasının şimdilik askıya alınmayacağını duyurdu. İçişleri Bakanlığı’nın verileri Suriyelilerin hala en büyük yasadışı göçmen grubu olduğunu gösteriyor; yılın ilk on ayında ülkeye 14,000’den fazla Suriyeli geldi. (<https://europeannewsroom.com/de/europaeische-laender-legen-asy-lantraege-fuer-syrer-nach-assads-sturz-auf-eis/>) E.T.06.01.2025.

Bulgaristanda İspanya ve Slovenya'nın yolundan gitmiştir. Bakanlar Kurulu'na bağlı Devlet Mülteciler Ajansı, ulusal ve Avrupa mevzuatında belirlenen ilkelere uygun olarak, tüm üçüncü ülke vatandaşlarının koruma başvurularını bireysel olarak değerlendirmeye devam etmektedir. Suriye vatandaşları veya Suriye Arap Cumhuriyeti'nden gelen kişilerin sığınma prosedürüne erişiminin askıya alınmadığı özellikle vurgulanmıştır. Ajansın verilerine göre, şu anda uluslararası koruma sürecinde olan Suriye vatandaşlarının sayısı, yargı aşamasındaki başvurular da dahil olmak üzere 4.535'tir. (<https://news.bg/politics/balgariya-prodolzava-da-razglezhda-molbi-za-zakrila-na-siriysa.html>) E.T.06.01.2025.

İnsan Hakları İhlalleri ve Uluslararası Hukuk

Suriye'deki iç savaş, insan hakları ihlallerinin yoğunlaştığı ve toplum üzerinde derin yaralar bıraktığı bir süreç olmuştur. 2011 yılında başla-

yan bu trajedi, savaş öncesindeki hak ihlallerini daha sistematik ve geniş çaplı bir hale getirmiştir. Sivillere yönelik saldırılar, zorla kaybetmeler, işkence ve kötü muameleler, savaşın insanlık üzerindeki ağır yükünü ortaya koymaktadır. Bu kapsamda, İdlib bölgesi, yaşanan ihlallerin en çarpıcı örneklerinden biridir.

Uluslararası Mülteci Hakları Derneği (UMHD) tarafından hazırlanan rapora göre, Eylül 2015 ile Eylül 2022 tarihleri arasında Rusya'nın İdlib'e düzenlediği 5700 hava saldırısında 4056 kişi hayatını kaybetmiştir. Ölenlerin büyük çoğunluğu siviller olup, aralarında çok sayıda kadın ve çocuk bulunmaktadır. Bu saldırılar, savaş hukuku ve uluslararası insancıl hukuk açısından ciddi ihlaller teşkil etmektedir. İdlib'de yaşananlar, Suriye genelindeki savaş suçlarının yalnızca bir kısmını yansıtmaktadır. Ülkede sistematik bombardımanlar, kimyasal silah kullanımı, toplu infazlar ve zorla yerinden etmeler gibi pek çok savaş suçu belgelenmiştir.

Suriye'de 610.000'den fazla insanın hayatını kaybettiği savaş boyunca, 160.681 sivil yaşamını yitirmiş ve 49.359 kişi Esad rejimi hapishanelerinde işkenceyle öldürülmüştür. İran'ın demografik yapıyı değiştirme çabaları ve yerinden

edilmelerin etkisi, çatışmaların insani boyutunu daha da ağırlaştırmıştır. Suriyelilerin büyük bir kısmının mevcut rejime dönme konusundaki isteksizliği, barış sürecini daha da karmaşık hale getirmektedir.

Çatışmaların sona ermesine rağmen, insan hakları ihlallerinin tekrarlanabileceğine dair endişeler devam etmektedir. Mülkiyet haklarının ihlali, zorla yerinden etme, ayrımcılık ve temel

insani hakların yok sayılması gibi sorunlar, hukuki bir çerçevede ele alınmalıdır. Yeni dönemde, ulusal ve uluslararası hukukun bir arada işleyeceği bir mekanizma oluşturulması, mültecilerin ve yerinden edilmiş kişilerin haklarının korunmasını sağlayacaktır. Geri dönüş süreçlerinde uluslararası gözetim mekanizmalarının devreye alınması, sürecin şeffaf ve adil bir şekilde yürütülmesine katkıda bulunacaktır.

Kuzeybatı Suriye'deki kamplarda temel ihtiyaçlara erişim sıkıntıları, yaşam koşullarını daha da zorlaştırmaktadır. Su, elektrik ve sağlık hizmetlerinin eksikliği, bu bölgelerdeki insani krizi derinleştirmektedir. Bu durum, uluslararası toplumun daha etkin bir şekilde harekete geçmesi gerektiğini açıkça göstermektedir.

Esad rejiminin sona ermesiyle birlikte, Suriye'nin taraf olduğu Cenevre Sözleşmeleri ve diğer uluslararası insan hakları sözleşmelerinin uygulanması, yeni yönetim için önemli bir sınav olacaktır. Ancak Suriye'nin Roma Statüsü'ne taraf olmaması, Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yargılama yetkisini sınırlamaktadır. Yeni yönetim, insan hakları ihlallerinin soruşturulması ve sorumluların yargılanması için ulusal ve uluslararası işbirliğine açık olmalıdır. Ayrıca, savaş suçlarının cezasız kalmaması ve benzer ihlallerin önlenmesi için alternatif yargı yolları değerlendirilmeli, uluslararası gözetim ve iş birliği mekanizmaları devreye alınmalıdır.

Mültecilerin ülkeye dönüşlerinde, geçmiş ihlallerin tekrarlanmayacağına dair güvence sağlanması kritik öneme sahiptir. Bu yalnızca bireylerin haklarının korunması için değil, toplumun yeniden inşası ve barış sürecinin güçlenmesi açısından da gereklidir. Suriye'nin yeniden inşa sürecinde uluslararası toplumun aktif rol alması ve uzun vadeli projeler geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır.

Mülkiyet Hakları ve Kadastro Sorunları

Suriye'deki iç savaş sırasında tapu ve mülkiyet kayıtlarının yok edilmesi, bireylerin mülkiyet haklarını ciddi şekilde zayıflatmıştır. Bu durum, savaş sonrası dönemde mülkiyet haklarının yeniden tesis edilmesi ve korunması için önemli bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Yerinden edilmiş kişilerin mülkiyet haklarını talep edememesi, kayıtların yokluğu nedeniyle daha da karmaşık hale gelebilir. Bu sorunların çözümü

için tapu kayıtlarının dijitalleştirilmesi ve uluslararası standartlarda korunmasına yönelik adımlar atılması gereklidir.

Savaş sırasında yaşanan çatışmalar ve rejim güçlerinin politikaları, kadastro sınırlarının kaybolmasına neden olmuştur. Bu durum, imar planlarının yeniden düzenlenmesi ihtiyacını doğurmuş, ancak teknik altyapı eksiklikleri süreci zorlaştırmıştır. Kadastro sorunları, tarımsal ve kentsel alanlarda önemli etkiler yaratarak imar faaliyetlerini sekteye uğratmıştır. Altyapının geliştirilmesi, modern teknolojilerin kullanılması ve uluslararası işbirliği ile sınırların yeniden belirlenmesi bu sorunların çözümünde kritik bir rol oynamaktadır.

Mülkiyet hakları, uluslararası hukukun temel bir unsuru olarak kabul edilmektedir. Suriye’de, mültecilerin ve yerinden edilmiş kişilerin mülkiyet haklarının korunması ve yeniden tesis edilmesi, uluslararası hukukun sunduğu koruma mekanizmalarının etkin bir şekilde uygulanmasını gerektirmektedir. Savaş sonrası dönemde, Suriye mevzuatındaki düzenlemelerin uygulanabilirliğinin sağlanması ve uluslararası işbirliği ile hak sahiplerinin mağduriyetinin giderilmesi büyük önem taşımaktadır.

Saha Çalışmaları Kapsamında Tespitler

Suriye’de yürütülen saha çalışmaları, ülkenin farklı bölgelerinde karşılaşılan ortak sorunları detaylı bir şekilde ortaya koymuştur. Bu sorunlar, halkın günlük yaşamını ve ekonomik faaliyetlerini olumsuz etkileyen temel alanlarda yoğunlaşmaktadır ve Suriye’nin yeniden inşa sürecinde öncelikli olarak ele alınması gereken konuları oluşturmaktadır.

Birinci temel sorun altyapı eksiklikleridir. Elektrik, su, yol ve iletişim altyapısındaki ağır hasar,

halkın en temel hizmetlere erişimini ciddi şekilde kısıtlamaktadır. Özellikle kırsal bölgelerde bu durum daha da vahim bir hal almıştır. Günlük yaşamın sürdürülebilmesi için hayati önem

taşıyan bu altyapı eksiklikleri, yalnızca bireysel yaşamı değil, aynı zamanda ekonomik faaliyetlerin yürütülmesini de büyük ölçüde sekteye uğratmaktadır.

İkinci olarak, ekonomik zorluklar ülke genelinde büyük bir problem haline gelmiştir. Yüksek işsizlik oranları, tarım ve sanayi sektörlerinin çökmesi, ticaret yollarının kapalı olması gibi unsurlar, ekonomik toparlanmayı büyük ölçüde yavaşlatmaktadır. Bu durum, halkın gelir kaynaklarının tükenmesine ve yaşam koşullarının kötüleşmesine yol açmıştır. Özellikle kırsal bölgelerde yaşayanlar, ekonomik faaliyetlerin tamamen durması nedeniyle büyük bir çıkmazla karşı karşıya kalmıştır.

Üçüncü bir önemli sorun, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimdir. Okulların ve hastanelerin ciddi şekilde tahrip olması nedeniyle bu hizmetlerin sağlanmasında büyük kısıtlamalar yaşan-

maktadır. Eğitim ve sağlık sistemindeki bu çöküş, özellikle çocuklar, kadınlar, yaşlılar ve diğer savunmasız grupları derinden etkilemektedir. Eğitim eksikliği, uzun vadede bölgenin kalkınma potansiyelini de sınırlamaktadır.

Dördüncü olarak, barınma ve yerleşim sorunları, yoğun yıkımın ardından önemli bir ihtiyaç haline gelmiştir. Savaş nedeniyle birçok aile güvenli ve sürdürülebilir konutlardan mahrum kalmıştır. Yerinden edilmiş kişilerin ve mültecilerin geri

dönüşünü sağlamak için kalıcı konut projelerine acilen ihtiyaç duyulmaktadır. Barınma ihtiyacı, sadece fiziksel bir gereklilik değil, aynı zamanda toplumsal istikrar ve güvenlik açısından da kritik bir öneme sahiptir.

Beşinci olarak, güvenlik eksiklikleri, halkın günlük yaşamını ve yeniden yapılanma sürecini olumsuz etkilemektedir. Bölgeler arası koordinasyon eksikliği ve güvenlik sorunları, toplumsal düzeni tehdit etmekte ve yeniden yapılanma çabalarını zorlaştırmaktadır. Güvenliğin sağlanamaması, bölge halkının günlük yaşamını sürdürmesini ve ekonomik faaliyetlere katılımını da engellemektedir.

Son olarak, tarımsal ve sanayi faaliyetlerinin çöküşü, yerel ekonomiyi derinden etkilemiştir. Tarım sektöründe sulama sistemlerinin bozulması ve çiftçilerin üretim yapamaması, gıda güvenliğini tehlikeye atarken, sanayi tesislerinin yok olması ekonomik kalkınmanın temelini ortadan kaldırmıştır. Tarım ve sanayi faaliyetlerindeki bu gerileme, Suriye’de hem kırsal hem de kentsel ekonomiler üzerinde ciddi olumsuz etkiler yaratmıştır.

Tüm bu tespitler, Suriye’nin yeniden inşa sürecinde öncelikli olarak ele alınması gereken temel sorunları özetlemektedir. Bu sorunların çözümü, yalnızca halkın temel ihtiyaçlarını karşılamakla kalmayacak, aynı zamanda ülkenin istikrara ve sürdürülebilir kalkınmaya ulaşmasını da sağlayacaktır.

Saha Çalışmaları Kapsamında Çözüm Önerileri

Suriye’de yaşanan ağır yıkım ve krizler sonrasında yapılan saha çalışmaları, yeniden inşa sürecinin başarıya ulaşması için kapsamlı çözüm önerilerini ortaya koymuştur. Bu öneriler, altyapıdan ekonomiye, eğitimden güvenliğe kadar geniş bir yelpazede, halkın temel ihtiyaçlarının karşılan-

ması ve ülkenin sürdürülebilir kalkınma yolunda ilerlemesi için somut adımlar içermektedir.

1. Altyapının Yeniden İnşası:

Suriye’nin yeniden inşasında öncelikli hedeflerden biri, ağır hasar gören altyapının onarılması ve işlevselliğinin yeniden sağlanmasıdır. Elektrik, su, yol ve iletişim gibi temel altyapı unsurlarındaki eksikliklerin giderilmesi, halkın günlük yaşamını kolaylaştırmanın yanı sıra ekonomik faaliyetlerin yeniden başlaması için de kritik öneme sahiptir. Özellikle kırsal bölgelerde temel hizmetlere erişim neredeyse imkânsız hale gelmiştir. Bu nedenle, kapsamlı altyapı projelerinin hayata geçirilmesi ve bu projelerin sürdürülebilir bir şekilde yürütülmesi gereklidir.

2. Ekonomik Canlanma:

Suriye’de yüksek işsizlik oranları ve ekonomik faaliyetlerin durma noktasına gelmesi, halkın geçim kaynaklarını ciddi şekilde sınırlandırmıştır. Ekonomiyi canlandırmak için işletmelere finansal destek sağlanmalı, ticaret yollarının güvenliği temin edilerek uluslararası ticaret kolaylaştırılmalıdır. Yerel üretimi teşvik eden projeler hayata geçirilmelidir. Ayrıca, kırsal ekonomiyi desteklemek amacıyla mikro kredi gibi yenilikçi finansal araçlar kullanılabilir. Bu girişimler, tarım ve sanayi sektörlerinin yeniden güçlendirilmesini sağlayarak bölgesel ekonomik kalkınmayı hızlandıracaktır.

3. Eğitim ve Sağlık Hizmetlerinin İyileştirilmesi:

Savaşın etkisiyle ciddi şekilde zarar gören okullar ve hastaneler yeniden inşa edilmelidir. Eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim, toplumun özellikle çocuklar, kadınlar ve yaşlılar gibi savunmasız kesimleri için kritik bir ihtiyaçtır. Eğitimde fırsat eşitliğini sağlamak, uzun vadede Suriye’nin kalkınma potansiyelini artıracaktır. Aynı şekilde,

sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması, halkın yaşam kalitesini iyileştirecek ve toplumsal dayanıklılığı artıracaktır.

4. Barınma ve Yerleşim Projeleri:

Yoğun yıkımın neden olduğu barınma sorununun çözülmesi için güvenli ve sürdürülebilir konut projeleri geliştirilmelidir. Yerinden edilmiş kişilerin ve mültecilerin geri dönüşünü desteklemek için kalıcı konut projeleri öncelikli olarak ele alınmalıdır. Ayrıca, geçici barınma alanlarının daha işlevsel hale getirilmesi ve afetlere dayanıklı yapıların inşa edilmesi, toplumsal istikrarın sağlanmasına katkı sunacaktır.

5. Güvenliğin Sağlanması:

Güvenlik, halkın günlük yaşamını sürdürebilmesi ve yeniden yapılanma sürecinin sağlıklı ilerleyebilmesi için temel bir gerekliliktir. Yerel ve uluslararası iş birliğiyle güvenlik mekanizmaları güçlendirilmelidir. Bölgeler arası koordinasyon artırılarak, toplumsal uyumu teşvik edecek politikalar geliştirilmelidir. Güvenlik olmadan diğer kalkınma faaliyetlerinin başarılı olması mümkün değildir.

6. Tarımsal ve Sanayi Faaliyetlerinin Desteklenmesi:

Tarımsal üretimin artırılması, Suriye'nin gıda güvenliği ve kırsal kalkınması açısından kritik bir hedeftir. Bu kapsamda, sulama sistemleri onarılmalı, çiftçilere ekipman desteği sağlanmalıdır. Ayrıca, sanayi tesislerinin yeniden kurulması, iş gücünün ekonomik hayata dahil edilmesini sağlayacaktır. Tarımsal kooperatiflerin teşvik edilmesi, üretimi artırarak ekonomik kalkınmaya önemli bir katkı sunacaktır.

7. Uluslararası Destek ve Uzun Vadeli Kalkınma:

Suriye'nin yeniden inşa sürecinde uluslararası toplumun katkısı hayati bir öneme sahiptir. Uluslararası kuruluşlar ve bağışçı ülkeler, teknik ve finansal destek sağlayarak, sağlık, eğitim ve altyapı geliştirme gibi uzun vadeli projelerin hayata geçirilmesine katkıda bulunmalıdır. Sürdürülebilir kalkınmayı destekleyecek politikaların oluşturulması ve bu doğrultuda uluslararası fonların mobilize edilmesi, Suriye'nin gelecekteki istikrarı ve kalkınması açısından kritik bir gerekliliktir.

Bu çözüm önerileri, Suriye'nin savaş sonrası yeniden inşa sürecinde karşılaştığı sorunların üstesinden gelmek ve halkın temel ihtiyaçlarını karşılamak için somut adımlar sunmaktadır. Yeniden yapılanma sürecinin başarılı bir şekilde ilerlemesi, yalnızca Suriye'nin istikrara kavuşmasını değil, aynı zamanda bölgesel barış ve güvenliğin sağlanmasını da destekleyecektir.

BMMYK'nın Yaşanan Olaylar Neticesindeki Görüşü

BMMYK, Suriye'ye geri dönüş durumuna ilişkin güncel bir belge yayımladı. Belgede genel olarak şu ifadeler yer verildi: BMMYK, Suriye vatandaşları ve daha önce Suriye'de ikamet eden Filistinliler dahil olmak üzere Suriye'nin eski mutat sakinlerinin, şimdilik Suriye'nin herhangi bir bölgesine zorla geri gönderilmemesi çağrısını sürdürmektedir. Ayrıca BMMYK, tüm devletlere Suriye'den kaçan sivilin topraklarına girişine izin verme, sığınma talep etme haklarını güvence altına alma ve her koşulda geri göndermeme ilkesine riayet etme çağrısında bulunmaya devam etmektedir. (https://www.refworld.org/policy/countrypos/unhcr/2024/en/149254?prevDestination=search&prevPath=/search?sort=ds_created&order=desc&result=result-149254-en)E.T.07.01.2025

Sonuç ve Genel Değerlendirme

Suriye'deki uzun yıllar süren çatışmalar, ülkenin siyasi, ekonomik, insani ve altyapısal yapısında derin yaralar bırakmıştır. Bu rapor, rejimin sona ermesiyle başlayan yeniden yapılanma sürecine ışık tutarak, mülteciler ve yerinden edilmiş kişilerin (IDP) güvenli ve onurlu bir şekilde ülkelerine dönüşlerini kolaylaştırmak amacıyla kapsamlı bir analiz ve çözüm önerileri sunmaktadır. Saha çalışmaları, ülke genelindeki yıkımın boyutunu ve halkın karşı karşıya olduğu temel sorunları net bir şekilde ortaya koymuştur. Elektrik, su, ulaşım ve iletişim gibi altyapı hizmetlerindeki eksiklikler, günlük yaşamı sürdürülemez hale getirmiştir. Eğitim ve sağlık sistemlerindeki çöküş, özellikle kadınlar, çocuklar ve yaşlılar gibi savunmasız grupları derinden etkilemektedir. Ekonomik faaliyetlerin neredeyse tamamen durması, işsizlik oranlarının artmasına ve halkın gelir kaynaklarının tükenmesine yol açmıştır. Ayrıca, güvenlik riskleri ve siyasi belirsizlikler, toplumun geleceğe dair umutlarını sınamaktadır.

Raporda sunulan çözüm önerileri, yalnızca mevcut sorunları ele almakla kalmamakta, aynı zamanda Suriye'nin sürdürülebilir kalkınma ve barış sürecine geçişini destekleyecek somut adımları kapsamaktadır. Altyapının yeniden inşası, ekonomik kalkınmanın hızlandırılması, eğitim ve sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi, güvenliğin sağlanması, tarım ve sanayi sektörlerinin desteklenmesi gibi kritik alanlarda önerilen stratejiler, hem kısa vadeli insani ihtiyaçlara yanıt vermeyi hem de uzun vadeli kalkınma hedeflerini gerçekleştirilmeyi amaçlamaktadır.

Uluslararası toplumun desteği, bu süreçte belirleyici bir role sahiptir. Suriye'nin yeniden yapılanması, yalnızca ülke halkının değil, aynı zamanda bölgesel istikrarın ve küresel barışın sağlanması için de büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle, uluslararası kuruluşlar, bağışçı ülkeler

ve sivil toplum kuruluşları, finansal ve teknik yardımlarını artırmalı; aynı zamanda sürdürülebilir kalkınmayı destekleyecek politikaların oluşturulmasına katkı sağlamalıdır.

Geçici korunanların ve yerinden edilmiş kişilerin güvenli ve onurlu bir şekilde geri dönüşlerinin sağlanması, Suriye'nin toplumsal barışı yeniden tesis etmesi ve yaralarını sarması için kritik bir adımdır. Bu bağlamda, barınma projeleri, psikososyal destek programları, ekonomik teşvikler ve sosyal uyum mekanizmalarının hayata geçirilmesi büyük önem taşımaktadır.

Suriye'nin yeniden inşası, yalnızca fiziksel altyapının onarılmasıyla değil, aynı zamanda toplumsal dayanışma, barış ve istikrarın yeniden tesis edilmesiyle mümkün olacaktır. Bu süreç, yalnızca ulusal düzeyde değil, uluslararası iş birliği ve koordinasyonla ilerletilmelidir. Suriye halkının geleceğe umutla bakabilmesi, haklarının korunması ve insanca yaşam koşullarının sağlanması için kararlılık, iş birliği ve uzun vadeli bir vizyon gerekmektedir.

Sonuç olarak, Suriye'nin yeniden yapılanma sürecinin başarısı, halkın temel ihtiyaçlarının karşılanması, ekonomik kalkınma, güvenliğin sağlanması ve uluslararası desteğin sürekliliğine bağlıdır. Bu rapor, bu sürecin etkin bir şekilde yürütülmesi ve barışçıl bir geleceğin inşa edilmesi için sağlam bir yol haritası sunmaktadır. Suriye halkının ve uluslararası toplumun ortak çabalarıyla, ülkenin yeniden yükselmesi ve bölgesel barışa katkı sağlaması mümkün olacaktır.

ESED REJİMİ SONRASI

SURİYE'YE GERİ GÖÇ VE ÜLKE İÇİNDE YERİNDEN EDİLENLER RAPORU

Uluslararası
Mülteci
Hakları Derneği
INTERNATIONAL REFUGEE RIGHTS ASSOCIATION